

การวิเคราะห์เนื้อหาในสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไท ของบุญยงค์ เกศเทศ

Content Analysis of the Documentary on the Tai Ethnic Group
by Boonyong Ketthet

สุริยา คำกุนะ / Suriya Khamguna

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, อุดรดิตถ์ 53000, ประเทศไทย
*Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Uttaradit Rajabhat University, Uttaradit 53000, Thailand*

Email : dean.suriyakhamguna@gmail.com

Received: December 12, 2024

Revised: April 17, 2025

Accepted: April 20, 2025

Abstract

This research article aims to analyze the content presentation in the ethnic documentary writings of Boonyong Ketthet, specifically focusing on eight of his works that explore Tai ethnic groups. The study identifies three major themes in his content construction. First, in terms of housing, it is found that Tai ethnic communities typically construct large wooden stilt houses with open upper areas, often situated near water sources to facilitate agriculture. Second, in terms of belief systems, four core beliefs are presented: belief in deities, referring to higher beings capable of granting blessings and protection; belief in spirits, including ancestral spirits who are believed to continue watching over their descendants; belief in khwan (life essence), regarded as a sacred and vital element of the human spirit; and belief in karma, influenced by Buddhism, which emphasizes that good deeds yield good outcomes. Third, in terms of rituals, the Tai ethnic groups perform unique ceremonies such as khab mot (ritual diagnosis by a shaman), su khwan (soul-calling ceremony), and traditional wedding rituals. These thematic elements reflect the deep interconnection between lifestyle, belief, and ritual in Tai ethnic communities.

Key words: content analysis, documentary writing, Tai ethnic groups

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอด้านเนื้อหาในงานเขียนสารคดี กลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ โดยศึกษาจากงานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ จำนวน 8 เรื่อง ผลการศึกษาพบการนำเสนอด้านเนื้อหา คือ 1. ด้านการสร้างที่อยู่อาศัย พบว่าคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทจะสร้างบ้านเป็นบ้านไม้หลังใหญ่ ยกพื้นสูง ด้านบนเป็นพื้นที่โล่ง นิยมปลูกสร้างบ้านหรือตั้งหมู่บ้านชุมชนใกล้แหล่งน้ำ เพื่อต่อการเพาะปลูกเพื่อใช้ในการทำการเกษตร 2. ด้านความเชื่อมีความเชื่อเรื่องเทวดา หมายถึงเชื่อว่าเทวดาอยู่ในภพภูมิที่สูงกว่ามนุษย์ มีอำนาจบันดาลให้มนุษย์ได้รับสิ่งที่ติดตามตามที่ร้องขอ สามารถปกป้องรักษามนุษย์ให้รอดพ้นจากสิ่งไม่ดีได้ ความเชื่อเรื่องผีหมายถึงเชื่อว่าวิญญาณของคนที่ยเสียชีวิตไปแล้วหรือผีบรรพชนคือญาติที่ตายไปแล้วยังคงคุ้มครองลูกหลานตลอดเวลาต้องทำพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงความเคารพ การบวงสรวง การเซ่นไหว้ เป็นต้น ความเชื่อเรื่องขวัญซึ่งหมายถึงสิ่งที่เป็นเหมือนจิตวิญญาณของมนุษย์ให้ความสำคัญว่าเป็นของสูง และความเชื่อเรื่องกรรม ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่เกิดจากอิทธิพลของศาสนาพุทธเชื่อว่าใครทำดีย่อมได้ผลตอบแทนดี และ 3. ด้านพิธีกรรม คนกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีพิธีกรรมการข้ามดงซึ่งเป็นพิธีกรรมของหมอในการเสี่ยงทายหรือวินิจฉัยก่อนทำการรักษาอาการเจ็บป่วย พิธีกรรมในการสู่ขวัญและพิธีกรรมในการแต่งงาน

คำสำคัญ: การวิเคราะห์เนื้อหา สารคดี กลุ่มชาติพันธุ์ไท

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์คือกลุ่มคนที่อยู่รวมกันหลาย ๆ คน หลาย ๆ ครอบครัวจนกลายเป็นสังคมใหญ่ มีวิถีชีวิตเดียวกัน ใช้ภาษาเดียวกัน ความเชื่อและประเพณีเดียวกันและมีเอกลักษณ์ของกลุ่มอย่างใดอย่างหนึ่งที่ชัดเจนเพื่อแสดงให้เห็นว่าแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งมีอยู่หลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น คนไทย คนญ้อ คนผู้ไท คนลื้อ คนไท คนไต คนอาหม คนไทดำ คนไทขาว คนไทแดง เป็นต้น ครอบครัวคนผู้ไทแดงมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ พ่อ แม่ พี่ น้อง ทุกคนอาศัยอยู่ด้วยกันในเรือนหลังเดียว และเมื่อแต่งงานแล้วนำเอาลูกสะใภ้เข้าเรือนทำให้มีสมาชิกในเรือนค่อนข้างมาก เครือญาติผู้ไทแดงเรียกว่า “จาว” เป็นระบบความสัมพันธ์เครือญาติแบบโคตรตระกูลซึ่งเกิดจากการยึดถือผีประจำตระกูลเดียวกัน ความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์นับเป็นอัตลักษณ์ที่แสดงตัวตนของกลุ่มคนนั้น ๆ ที่ชัดเจนอีกทางหนึ่ง

มนุษย์มีการเรียนรู้มีการถ่ายทอดความรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาสร้างความเจริญให้กับสังคมที่ตนเองอยู่อาศัยในรูปแบบต่าง ๆ ได้ มีวัฒนธรรม จารีตประเพณี และความเชื่อด้านต่างๆ ที่ถ่ายทอดและสืบทอดต่อ ๆ กันมาของแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้มนุษย์ยังมีความแตกต่างกันด้านศาสนา และเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ของตนเอง คำว่า “เชื้อชาติ” (race) หมายถึง คนหมู่หนึ่ง พวกหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะรูปร่าง ผิวพรรณ ผิดแผกแตกต่าง แยกแยะไปจากคนหมู่อื่น พวกอื่น เป็นการจัดกลุ่มมนุษย์โดยใช้หลักร่วมกันทางชีววิทยาเป็นหลัก ลักษณะทางร่างกายย่อมถ่ายทอดจากพ่อแม่ไปสู่ลูกหลานโดยทางพันธุกรรม (Ketthet, 2019, p. 7) มนุษย์ย่อมมีการแบ่งแยกกลุ่มของตนออกจากกลุ่มอื่น ๆ โดยในปัจจุบันหลายอย่างที่เป็นต้นเหตุในการแบ่งแยกทั้งด้านเชื้อชาติ รูปลักษณ์ ผิวพรรณ ภาษา วัฒนธรรม การดำรงชีวิต รวมถึงความเชื่อของแต่ละกลุ่มด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอด้านเนื้อหาในงานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ

ทบทวนวรรณกรรม

สารคดีเป็นงานเขียนที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นข้อเท็จจริง มีสาระและเป็นเรื่องใหม่หรือเก่า แต่ยังเป็นที่น่าสนใจของผู้อ่านหรือคนทั่วไป ไม่ใช่การเขียนเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่หรือสมมติขึ้น แต่ผู้เขียนสามารถให้ความบันเทิง สนุกสนานสอดแทรกให้ผู้อ่านได้ด้วยลีลาการใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน อธิภาพ โลหิตกุล ได้กล่าวถึงมิติในงานสารคดีว่า มิติที่ 1 รูปแบบการนำเสนอที่ดี ผู้ชมได้รับอารมณ์รส ความบันเทิง ความเพลิดเพลินอันเกิดจากการวางพล็อต การดำเนินเรื่องดี การใช้ภาษาสละสลวยกินใจ มิติที่ 2 เนื้อหาที่ดี ผู้ชมได้รับสาระทางปัญญา ได้รับความรู้สึกใหม่ ๆ อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ในการจับประเด็นของผู้เขียนบท ข้อมูลถูกต้องแม่นยำ ไม่มั่วหรือเดา ๆ เอา และมีข้อมูลรอบด้านไม่ด่วนสรุปในประเด็นที่มีข้อโต้แย้ง มิติที่ 3 แঙ্গคิดมุมมองดี ผู้ชมได้รับแঙ্গคิดใหม่ ๆ หรือชมแล้วได้แ้งคิดอันก่อให้เกิดสำนึกในทางสร้างสรรค์ (Lohitkul, 2009, pp. 16-17)

สารคดีเป็นงานเขียนที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นจำนวนมากเพราะเป็นการเขียนที่อ่านเข้าใจง่าย ไม่เหมือนงานเขียนประเภทวิชาการทั่วไป เช่น วิจัย ตำรา หรือหนังสือวิชาการอื่น ๆ แต่การเขียนสารคดีก็ยังมีโครงสร้าง มีแบบแผน สารคดีเป็นงานเขียนที่มีแบบแผน เช่นเดียวกับการเขียนข่าวและบทความ แต่สารคดีมีความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่จะสรรหาวิธีการนำเสนอและวิธีเล่าเรื่องได้มากกว่า (Sangkaphanthanon, 2005, p. 30)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่รวมกันเป็นสังคมมานานโดยมีภาษา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อเดียวกันถึงแม้ต่อมาจะมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานไปบ้างแต่ยังคงนำวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาติพันธุ์ตนเองไปด้วย กลุ่มคนที่เรียกว่า “ไต” “ไท” หรือ “สยาม” แม้จะมีความหลากหลายในแง่ถิ่นและภูมิประเทศที่อยู่ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศอินเดีย ตอนใต้ของจีน พม่า ลาว เวียดนาม หรือในประเทศไทย แต่ก็นับเป็นคนไทยหรือเรียกรวมว่าชนชาติไท เพราะพูดภาษาตระกูลไท (Tai) เช่นเดียวกันและมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับวัฒนธรรมข้าว ตั้งบ้านเรือนในที่ลุ่มซึ่งอาจเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ หรือที่ราบลุ่มในหุบเขา และการตั้งบ้านเรือนเป็นหลักเป็นแหล่งนี้เองทำให้เกิดพัฒนาการเป็นบ้านเป็นเมือง เป็นรัฐจนถึงเป็นอาณาจักรที่มีเจ้าผู้ครองนคร (Nimmanheminda & Jiranakhon, 2017, p. 19)

การนำเสนอด้านเนื้อหาในสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มต่าง ๆ ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านภูมิประเทศถิ่นที่อยู่อาศัย ด้านปัจจัยการดำรงชีวิตซึ่งสามารถแบ่งเป็นด้านที่อยู่อาศัย อาหาร การแต่งกาย เป็นต้น ด้านการประกอบอาชีพ ด้านคติความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม และเนื้อหาที่เป็นความคิดเห็น คือความคิดเห็นเสริมเนื้อหาความจริงที่นำเสนอและความคิดเห็นเชิงเสนอแนะ นอกจากนี้ยังมีความน่าสนใจในการศึกษาด้านการใช้ภาษา เช่น การใช้ภาษาในโครงสร้างของตัวบทสารคดี ในประเด็นของการใช้ภาษาดั้งชื่อเล่น ชื่อเรื่อง ชื่อตอน ชื่อประเด็น

งานเขียนสารคดีเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นข้อมูลที่มีเนื้อหาเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านได้รับทั้งสาระและความบันเทิงโดยผู้เขียนจะใช้ภาษาที่เรียบง่าย กระชับ สื่อความหมายได้ชัดเจนในการถ่ายทอด การใช้ภาษาง่าย ๆ ย่อมเป็นที่เข้าใจและพอใจของผู้อ่านเสมอ ดังผลการศึกษาวิจัย

ข้อเขียนที่ประสบความสำเร็จในสื่อมวลชนสรุปภาษาในการเขียนสารคดีไว้ว่า ต้องใช้ประโยคสั้น กระชับ มีประสิทธิภาพดีกว่าประโยคยาว เยิ่นเย้อ ใช้คำสั้น ๆ เหมาะสมดีกว่าคำยาว ๆ ควรใช้ภาษาธรรมดา ๆ ที่เป็นที่คุ้นเคย สื่การเขียนแบบง่าย ๆ เป็นกันเอง มีลักษณะแบบธรรมดาสามัญจะทำให้ข้อเขียนมีความน่าอ่านยิ่งขึ้น (Bamrungthai, 2002, p. 61)

จากการสำรวจงานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับงานเขียนสารคดี พบว่ามีการศึกษาวิจัยไว้ในหลายลักษณะและในประเด็นที่คล้ายกันและแตกต่างกัน เช่น Udom (2003) ศึกษาวิเคราะห์สารคดีของชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์เนื้อหา แนวคิด และภาพสะท้อน และกลวิธีการนำเสนอสารคดีจากสารคดีของชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ ผลการศึกษาพบเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคน สัตว์ และป่า เนื้อหาเรื่องเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในป่า และเนื้อหาที่เกี่ยวกับกระบวนการวิธในการล่าสัตว์ เนื้อหาในลักษณะนี้จะพบมากที่สุดในการศึกษาวิเคราะห์ของชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา พบว่า เนื้อหาเด่นด้านความบันเทิง ความมีสาระ และความมีอัตวิสัย ซึ่งด้านความบันเทิงจะปรากฏในสารคดีมากที่สุด แนวคิดและภาพสะท้อนที่ปรากฏในสารคดีมี 3 กลุ่ม คือ แนวคิดและภาพสะท้อนเกี่ยวกับทรัพยากรป่า ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในป่า และประเพณี แนวคิดและภาพสะท้อนเกี่ยวกับทรัพยากรป่า ปรากฏมากที่สุด และนอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสารคดีในประเด็นอื่น ๆ คือ Hunprakarn (2002). ศึกษาการวิเคราะห์สารคดีของ (Lohitkul, 2009). ศึกษาการวิเคราะห์สารคดี การใช้สำนวนโวหารและคุณค่าในสารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ

การศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาในสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ของบุญยงค์ เกศเทศ มุ่งที่จะศึกษาค้นคว้าการนำเสนอด้านเนื้อหาเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษางานเขียนประเภทสารคดี โดยศึกษางานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ของบุญยงค์ เกศเทศ ทั้งหมดจำนวน 8 เล่ม ที่ได้บันทึกเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้เขียนได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลทั้งหมดด้วยตนเองและได้ตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่วะหว่างปี พ.ศ. 2546 - พ.ศ. 2557 ที่นำเสนอวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสารแล้วนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย ประกอบด้วย

ข้อมูลเนื้อหา ได้แก่งานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ของบุญยงค์ เกศเทศ จำนวน 8 เล่ม คือ เลาะลุ่มน้ำโลहितเลียชีวิตไทดำ (2546), ร้อยขุนเขาเผ่าไทในเวียดนาม (2548) , คนไทในชมพูทวีป (2548), อรุณรุ่งฟ้าฉานเล่าตำนานคนไท (2548), ไทแคมของ (2549), “ไทดำ” เมืองแกลง “ทรงดำ” ถิ่นสยาม จากหนองแอ็ดถึงหนองปรัง (2554), ปลายทางที่ “จ่องคำ” (2556), และถิ่นคนไท (2557)

ข้อมูลแนวคิดทฤษฎี ศึกษาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดการเขียนสารคดีท่องเที่ยวของรองศาสตราจารย์สายทิพย์ นุกุณิก ในการศึกษาคือ 1. การเรียบเรียงเรื่อง คือ เรียงลำดับเรื่องตามลำดับเวลาสถานที่และทิศทาง เรียงลำดับเรื่องตามความสำคัญหรือเหตุการณ์ที่ประทับใจ และเรียงลำดับเรื่องตามเหตุผลจนกล่าวถึงสาเหตุก่อนแล้วกล่าวถึงผลที่เกิดขึ้นตามภายหลัง เป็นต้น 2. การใช้ภาษา 3. กลวิธีการเสนอเรื่องให้น่าอ่าน

2. เก็บข้อมูล โดยศึกษางานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ โดยอ่านเก็บความคิด และอ่านรายละเอียดการนำเสนอด้านสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม เป็นต้น

3. วิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดระบบข้อมูล การตีความและสังเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์สารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ พบการนำเสนอเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การสร้างที่อยู่อาศัย

การสร้างที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยลำดับต้น ๆ ของมนุษย์ทุกกลุ่มชน เพราะที่อยู่อาศัยหรือบ้านเรือนเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ในด้านการพักอาศัย ป้องกันภัยอันตรายรวมถึงแสดงขอบเขตบริเวณของตนเองหรือครอบครัวและปัจจุบันที่อยู่อาศัยหรือบ้านเรือนยังแสดงฐานะของเจ้าของบ้านอีกด้วย การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยมีรูปแบบไม่เหมือนกันเนื่องจากความจำเป็นและความพร้อมในวัสดุหรืออุปกรณ์ที่นำมาสร้างนั้นมีจำกัด

จากการศึกษางานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ พบว่าการสร้างที่อยู่อาศัยหรือบ้านเรือนของคนไทดำ หรือ ไททรงดำ จะทำด้วยไม้และมีขนาดใหญ่เพราะมีสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่ด้วยกันหลายคนและใช้สำหรับกิจกรรมภายในครอบครัวรวมถึงปัจจัยอื่น ๆ อีกด้วย ดังตัวอย่าง

“...ลักษณะบ้านเรือนไทดำ บ้านหนองแฮด แล้วบ้านอื่น ๆ ในละแวกเมืองแกลงเท่าที่ผมได้พบเห็นมานั้นยังคงเป็นเรือนหลังใหญ่ เปิดห้องโถงยาวตลอดแนวระเปียงด้านข้างทั้งสองด้านไว้รับลม ไว้เป็นชานนั่งเล่น รับแขกหรือพูดคุยกัน หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือดินขอสุงชันคล้ายตาลมาจนเกือบปกคลุมพื้นบ้านทั้งหมด แต่มีบ้านเริ่มเปิดหลังคาเช็ดออกมากขึ้นในกรณีที่มีมดด้วยกระเปื้อง อย่างไรก็ตามยังคงเป็นเรือนได้สูง ทำบันไดขึ้นทั้งด้านหน้าและหลัง อาจสร้างระเปียงต่อจากตัวเรือนเรียกว่า “กกชาน” ไว้สำหรับรับแขก ระเปียงด้านหลังสำหรับใช้เป็นที่พักประกอบพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ เรียกกันว่า “กะล่อห้อง” มี “หม่อเสน” ทำพิธีกรรม...”

(Ketthet, 2011, p. 104)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวถึงการสร้างบ้านเรือนของคนไทดำ ที่อำเภอเขาเย้ย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งหลาย ๆ หมู่บ้านในพื้นที่ใกล้เคียงกันก็สร้างคล้ายกันคือเป็นบ้านไม้หลังใหญ่ ยกพื้นสูง ด้านบนเป็นพื้นที่โล่ง ด้านข้างของบ้านมีระเปียงไว้นั่งรับลมหรือทำกิจกรรมอื่น เช่น รับแขก หรือสนทนากัน เป็นต้น การสร้างบ้านของคนไทดำมักจะใช้วัสดุที่สามารถหาได้ง่ายและมีคุณภาพในสมัยนั้นโดยจะมุงหลังคาด้วยหญ้าคา มีบันไดขึ้นลงทั้งด้านหน้าและด้านหลัง และยังมีชานบ้านไว้ใช้ประโยชน์อื่น ๆ อีก ทั้งห้องนอน ห้องครัวก็ใช้พื้นที่บนบ้านทั้งหมดโดยแยกบริเวณกัน นอกจากนี้การสร้างบ้านของคนไทดำยังอิงความเชื่อที่สืบทอดกันมาคือมีพื้นที่สำหรับทำพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษที่คอยปกป้องคุ้มครองครอบครัวมาตลอดตามความเชื่อดั้งเดิม

นอกจากนี้ยังพบว่าคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่ในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย ยังนิยมปลูกบ้านที่อยู่อาศัยแบบง่าย ๆ คือเป็นบ้านไม้ยกพื้นสูงเพื่อสามารถใช้ประโยชน์บริเวณใต้ถุนบ้านอีกด้วย โดยตัวบ้านสร้างจากวัสดุที่หาได้ในพื้นที่อาศัย และนิยมปลูกสร้างบ้านหรือตั้งหมู่บ้านชุมชนใกล้เคียงแหล่งน้ำเพื่อใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นสำคัญ ดังตัวอย่าง

“...คนไทนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มรูปแบบบ้านเรือนจะสร้างด้วยวัสดุง่าย ๆ ที่สำคัญต้องมีใต้ถุนสูงสำหรับใช้ประโยชน์ ใต้ถุนบ้านเก็บสิ่งของเครื่องใช้ในการเกษตรและสำหรับทำกิจกรรมอื่น ๆ ...”

(Ketthet, 2005, p. 17)

“...กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไต มีแนวนิยมในการตั้งถิ่นฐานโดยยึดสายน้ำเป็นหลัก ในการเลือกทำเลที่ตั้งชุมชน ปลูกสร้างบ้านเรือน มีแนวปฏิบัติโดยต้องมีที่ราบลุ่มเพื่อใช้เพาะปลูกข้าว...”

(Ketthet, 2005, p. 19)

นอกจากนี้ยังปรากฏการตั้งชุมชนสร้างที่อยู่อาศัยของชาวนากลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่ในเวียดนามยังเลือกพื้นที่ในการตั้งบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัยโดยพิจารณาจากสภาพภูมิประเทศที่เอื้อต่อการเพาะปลูกและประกอบอาชีพได้ง่าย ดังตัวอย่าง

“...หมู่บ้านของชาวนา ส่วนมากจะปลูกกันอยู่ตามเชิงเขาที่ราบลุ่มเชิงเขาเพื่อสะดวกในการทำการเกษตรบริเวณด้านหน้าหมู่บ้านจะเป็นทุ่งนา หลังหมู่บ้านจะเป็นไร่ ด้านทิศเหนือของหมู่บ้านจะปลูกสร้างศาลให้ผีบรรพชนอยู่อาศัย ซึ่งมักจะเป็นบริเวณป่าที่มีต้นไม้ใหญ่หนาแน่นบริเวณใกล้เคียงกันก็จะเป็นป่าธรรมชาติซึ่งสามารถเก็บผลผลิตมาใช้สอยและบริโภคได้...”

(Ketthet, 2005, p. 28)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าการตั้งถิ่นฐานของชาวนาในเวียดนามพิจารณาจากหลายปัจจัย เช่น เป็นที่ราบสำหรับปลูกพืช ทำนา ทำไร่ ได้ดี มีผืนป่าอุดมสมบูรณ์สำหรับเก็บพืชผลทานได้และมีแหล่งน้ำในการใช้สอยและทำการเกษตรได้ดี

2. ด้านความเชื่อ

ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนเพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น ความเชื่อเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผี ความเชื่อเรื่องเวรกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น ซึ่งความเชื่อเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้

จากการศึกษางานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ พบว่าความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มชาติพันธุ์ไท หรือบางครั้งเรียกว่าคนชาติพันธุ์ไทดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความเชื่อในสิ่งที่ตนเองเคารพ นับถือ และศรัทธา และพบความเชื่อปรากฏในลักษณะต่าง ๆ คือ ความเชื่อเรื่องเทวดา ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องขวัญ และความเชื่อเรื่องกรรม ดังนี้

2.1 ความเชื่อเรื่องเทวดา

เทวดาคือเทพที่อยู่ในภพชั้นสูงกว่ามนุษย์ตามความเชื่อในพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยหรือที่เรียกว่า สวรรค์ เทวดามีอำนาจพิเศษที่สามารถเนรมิต และบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้กับมนุษย์ได้ตามที่มนุษย์ร้องขอ และทำหน้าที่ปกป้องรักษามนุษย์ให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข จากการศึกษาคพบความเชื่อเรื่องเทวดา ดังตัวอย่าง

“...อย่างไรก็ตาม ไทดำ ผู้ไท หรือ ไททรงดำ ได้ตั้งชุมชนอยู่ที่ใดก็ตาม ต่างยังคงดำรงวิถีวัฒนธรรมความเชื่อ สืบทอดจากบรรพชนเช่นเดิม โดยเฉพาะความเชื่อถือศรัทธาเรื่อง “ผี” “ผีฟ้า” “พญาแถน” แต่อาจปรับเปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลาและอิทธิพลปัจจัยที่แวดล้อม...” (Ketthet, 2011, p. 57)

จากตัวอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำมีความเชื่อและความศรัทธาต่อเทวดาหรือที่เรียกกันว่า “แถน” อย่างมากเพราะเชื่อว่าเป็นผู้คอยช่วยเหลือทุกครั้งที่มีความเดือดร้อนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต นอกจากนี้ยังพบความเชื่อเรื่องเทวดาของไทลื้อในสิบสองปันนาที่เชื่อว่าบ้านที่ตนเองอยู่อาศัยจะมีเทวดาบ้านคอยปกป้องรักษาคนที่อยู่อาศัยให้มีความสุข รวมถึงบันดาลในสิ่งที่ต้องการให้ได้ ดังตัวอย่าง

“...อย่างไรก็ตาม ทุกวัดและทุกหมู่บ้านจะต้องมี หอผีบ้าน เทวดาบ้าน หรือเทวดาวัด ไ้เสมอ ในระดับเมืองก็มี ผีเมือง เทวดาเมือง อีกเช่นกัน จำนวนจะมากหรือน้อยแตกต่างกันไป แต่ละเมือง การกำหนดวันเลี้ยงก็แตกต่างกันไป บางเมืองกระทำพิธีเลี้ยง 3 ปี ต่อครั้ง เช่น เมืองหล้า เมืองพง เป็นต้น แต่บางเมือง เช่น เมืองเชียงรุ่ง มีงานเลี้ยงปีละ 3 ครั้ง พร้อมกันนี้ ยังมีการร้องเพลงขับโต้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาวอีกด้วย นอกจากนี้ผีหรือเทวดาในคติความเชื่อของไทลื้อจะมีอยู่ทั่วไป เช่น แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง ต้นไม้ใหญ่ พุงนา ภูเขา หุบห้วย ป่าไม้ หรือแม้แต่ศาสนสถาน วัด ตลอดจนธาตุก็มีเทวดารักษาคุ้มครอง ปกป้องภัยอันตรายเสมอ...” (Ketthet, 2006, p. 171)

2.2 ความเชื่อเรื่องผี

ผีหรือวิญญาณ เป็นสิ่งเร้นลับตามความเชื่อของมนุษย์ คนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่าวิญญาณหรือผีมีจริงเพราะมักปรากฏทั้งรูปแบบเรื่องเล่า ตำนาน หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวถูกปลูกฝังในความรู้สึกของคนไทยจนไม่สามารถแยกออกได้คนไทยมักแสดงความเคารพต่อวิญญาณหรือผีที่ตนเองรู้จัก เช่น ผีปู่ย่า ตายาย ผีบ้าน ผีเรือน พระภูมิเจ้าที่ เป็นต้น จากการศึกษาคพบความเชื่อเรื่องผีหลายลักษณะ ดังตัวอย่าง

“...ผมจึงต้องเดินทางไปสืบเสาะค้นหาสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ดูว่า คนไทดำ หรือผู้ไทที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบอีสาน จะยังคงมีวิถีวัฒนธรรมแบบเดียวกับคนไทดำ คนไททรงดำหรือไม่ โดยเฉพาะเรื่อง “ผีบรรพชน” การปั้นเกล้า การแต่งกาย ตลอดจนวิถีปฏิบัติอื่น ๆ ก็ได้พบความจริงบางประการว่ายังมีความศรัทธา เชื่อถือและปฏิบัติกับผีบรรพชนอย่างมั่นคง แต่บางท้องถิ่นได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไปสร้าง “ศาลปู่ตา” อยู่บริเวณที่ดอนในป่า เนืองหมู่บ้าน...” (Ketthet, 2011, pp. 45 - 46)

จากตัวอย่างเป็นความเชื่อเรื่องผีบรรพชน คือเชื่อว่าวิญญาณของญาติที่ล่วงลับไปก่อนแล้วจะยังวนเวียนอยู่กับลูกหลานเพื่อคอยช่วยเหลือและดูแลทุกข์ให้ ซึ่งลูกหลานก็ต้องแสดงความเคารพไม่ว่าจะทำกิจกรรมใด ๆ ก็ต้องบอกกล่าว หรือขออนุญาตผีบรรพชนให้รับรู้ก่อนทุกครั้ง รวมถึงเมื่อมีคนอื่นเข้ามาในบ้านเรือน เจ้าของบ้านก็ต้องบอกกล่าวให้ผีบรรพชนทราบด้วยเพื่อแสดงความเคารพนั่นเอง ดังตัวอย่าง

“...ผมเห็นอ้ายแปลงยกถาดเครื่องเซ่นสรวงหายไปที่มีมูหนึ่งของเรือนคงไปทำพิธีบอกกล่าวเล่าแจ้งผีบรรพชนของครอบครัว เพื่อขออนุญาต “ผี” ต้อนรับขับสู้เลี้ยงดูผมนั่นเอง...”

(Ketthet, 2011, p. 80)

อิทธิพลของความเชื่อเรื่องผีโดยเฉพาะผีบรรพชนหรือผีบ้าน ผีเรือนทำให้คนไทดำหรือคนผู้ไทเมื่อสร้างบ้านจะต้องสร้างที่อยู่ให้ผีบรรพชนได้อาศัยอยู่ภายในบ้านด้วยเช่นเดียวกันโดยตั้งอยู่บริเวณเสาเรือนใต้หลังคามุมใดมุมหนึ่งของตัวบ้าน และต้องนำของเซ่นสรวงสังเวยมาให้ด้วย เช่น ข้าว เหล้า อาหาร เป็นต้น

2.3 ความเชื่อเรื่องขวัญ

ขวัญ หมายถึงสิริมงคลสิ่งที่เป็นสิริมงคลที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนโดยเชื่อว่าขวัญ คือ กำลังใจหรือสิ่งที่เป็สิริมงคล ขวัญเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์และมีความผูกพันกับมนุษย์ในส่วนที่กำลังใจเพราะฉะนั้นคนไทยจึงให้ความสำคัญกับขวัญมากเป็นพิเศษถึงแม้ว่าขวัญไม่ใช่อวัยวะแต่ตามคติความเชื่อของคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทพบว่ามีความสำคัญเทียบเท่าอวัยวะอื่น ๆ ในร่างกายเช่นกัน ซึ่งเราจะได้ยินคนไทยพูดคำที่เกี่ยวข้องกับขวัญในหลายบริบท เช่น เรียกขวัญ สูขวัญ เอ็นขวัญ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่ากลุ่มคนชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อในเรื่องขวัญ ดังตัวอย่าง

“...บางคนเชื่อว่าขวัญมีเป็นจำนวนมากถึง 80 ขวัญ คือ มีขวัญอยู่ข้างหน้า 30 ขวัญอยู่ข้างหลังอีก 50 ขวัญ กระจายกันอยู่ตามอวัยวะสำคัญของร่างกาย เช่น ตามบริเวณ แขน ขา จมูก ปาก หู ตา เป็นต้น และมีขวัญใหญ่ขวัญหนึ่งอยู่กลางศีรษะเรียกกันว่า “จอมขวัญ” หรือ “ขวัญเจ้า” โดยเฉพาะ จอมขวัญหรือขวัญเจ้าถือว่าเป็นขวัญที่สำคัญยิ่งทำให้คนไทดำและไททรงดำถือว่า ศีรษะเป็นของสูง ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ด้วยเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์...”

(Ketthet, 2011, p. 134)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคนไทดำมีความเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ มนุษย์จะต้องคอยดูแลขวัญให้อยู่กับตัว ไม่ให้เกิดเรื่องที่ไม่ดี เช่น ตกใจ เสียใจ ขวัญเสีย หรือเสียขวัญ เป็นต้น มิเช่นนั้นคนที่ขวัญเสีย หรือขวัญหายจะได้รับผลกระทบด้านความรู้สึก การเสียกำลังใจ ทำให้การดำรงชีวิตไม่ดีไม่ราบรื่น ไม่เป็นมงคลในด้านใดด้านหนึ่งนั่นเอง

“...เมื่อได้ทำพิธี เรียกขวัญ (สูขวัญ) รับขวัญ เช่นผีบรรพชนทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายแล้วฝ่ายชาย (ผู้บ่าว) จะต้องมอบปิ่นเสียบผมทำด้วยเงินแท้ให้ฝ่ายหญิงไว้เสียบขัด “มวยผม” หลังจากการ “หิวเกล้า” แล้ว...”

(Ketthet, 2011, p. 93)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำมีความเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ในทุกเหตุการณ์ของชีวิต ทั้งเรื่องที่ดีหรือเรื่องที่ไม่ดี ในพิธีแต่งงานยังมีพิธีสู่ขวัญให้กับเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ทั้งคู่

2.4 ความเชื่อเรื่องกรรม

กรรม หมายถึง การกระทำที่จะส่งผลกลับมายังผู้กระทำเสมอ ความเชื่อเรื่องกรรมเป็นความเชื่อที่อยู่คู่กับคนไทยมานานเพราะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเชื่อว่ากรรมเป็นสิ่งที่ติดตามตัวคนทุกคนไปตลอด เช่น ใครทำกรรมดีมักได้รับผลตอบแทนที่ดีและหากใครทำกรรมไม่ดีก็จะได้ผลตอบแทนที่ไม่ดีตามมาจากการศึกษาพบว่ามีความเชื่อเรื่องกรรมปรากฏ ดังตัวอย่าง

“... เมื่อคนตายแล้ว วิญญาณหลุดออกจากร่างมุ่งหน้าไปที่เมืองฟ้า เพื่อไปพบแดน แต่จะไปถึงหรือไม่ขึ้นอยู่กับกรรมที่กระทำว่า ทำดีหรือทำชั่ว ถ้าทำดี ก็สามารถว่ายข้ามแม่น้ำไปยังเมืองฟ้าเพื่อไปอยู่กับแดนได้ ฉะนั้นเมื่อคนไทดำกล่าวถึงคนตายก็มักพูดว่า “ไปเมืองฟ้า” แต่หากผู้ใดประพฤติไม่ดี หรือทำชั่ว ผู้นั้นก็ไม่อาจว่ายข้ามน้ำไปถึงแดนได้ ทำให้วิญญาณเดลิติ กลายเป็นผีล่องลอยไปในที่ต่าง ๆ ...”

(Ketthet, 2011, p. 121)

จากตัวอย่างพบว่าคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำเชื่อว่าคนทำกรรมไม่ดี ถ้าเสียชีวิตแล้วจะไม่ได้ขึ้นสวรรค์ไปอยู่กับแดนหรือเทวดา แต่หากใครทำกรรมดีจึงจะได้ขึ้นสู่สวรรค์ และนอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเมื่อเสียชีวิตแล้วทุกคนจะต้องได้รับและชดใช้กรรมของตนเองเสมอ

3. ด้านพิธีกรรม

พิธีกรรมเป็นแบบแผนหรือการปฏิบัติในรูปแบบของพิธีอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเชื่อของคนในแต่ละท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่จะหมายถึงพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจากพิธีกรรมทางศาสนาหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ มีรูปแบบและกระบวนการที่ชัดเจน ส่วนใหญ่พิธีกรรมจะเป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เทวดา พรหม หรือสื่อสารถึงวิญญาณหรือผี เป็นต้น

จากการศึกษางานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ พบว่าพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของกรดำเนินชีวิตของคนกลุ่มชาติพันธุ์ไท หรือบางครั้งคนไทดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อเรื่องการทำพิธีกรรมต่าง ๆ อันนำมาซึ่งความสุข ความสบายใจของคนในสังคม ดังตัวอย่าง

“...พิธีขั้บมตนั้นเป็นการเชิญผีมาช่วยในการวินิจฉัยสาเหตุของการเจ็บป่วยโดยสุ่มถามผีผคว่าถูกผีอะไรทำ เช่น ถามว่าถูกผีเรือนทำไหม แล้วเสี่ยงทายหาคำตอบด้วยวิธีสาดข้าวสารลงบนพื้น 3 ครั้งให้ได้จำนวนคู่-คี่สลับกัน หากครั้งแรกได้จำนวนคู่ครั้งที่ 2 ต้องได้จำนวนคี่และครั้งที่ 3 ได้จำนวนคู่ แสดงว่าผีผีเรือน หากเสี่ยงทายไม่ได้จำนวนดังกล่าวก็จำเป็นต้องเป่าขั้บมตต่อไปอีกจนจบคำขั้บมตแล้วเสี่ยงทายเช่นเดิมอีกจนกระทั่งได้จำนวนคู่สลับคี่ตามที่ต้องการ...”

(Ketthet, 2011, p. 136)

จากตัวอย่างเป็นพิธีกรรมการเสี่ยงทายของ “มด” หรือที่เรียกว่าหมอผู้ทำพิธีเสี่ยงทายเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วยของคนไต่ตำหรือไททรงดำก่อนจะทำการรักษาหลังทราบว่าเป็นป่วยด้วยสาเหตุหรือโรคชนิดใด ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของคนไต่ตำหรือไททรงดำ

นอกจากนี้คนไต่ตำที่บ้านหนองแฮดและบ้านอื่นๆในเมืองแฉ่งและไททรงดำหรือลาวโซ่งที่บ้านหนองปรัง และบ้านอื่น ๆ ที่คนไต่ตำอพยพไปอยู่เมื่อมีคนเจ็บป่วยคนไต่ตำหรือไททรงดำจะทำพิธีเรียกขวัญ โดยมี “มด” เป็นผู้ทำพิธีต่ออายุหรือแก้ไขสิ่งที่ไม่ดีให้กลับเป็นดี รวมถึงเมื่อมีคนเจ็บป่วยด้วยโรคชนิดใดก็ตามที่หมอยาพื้นเมืองรักษาแล้วไม่หาย “มด” จะเป็นผู้ทำพิธีกรรมเพื่อวินิจฉัยโรคที่เจ็บป่วยนั้นก่อนที่จะทำการรักษา ดังตัวอย่าง

“...เมื่อเกิดความเจ็บป่วยขึ้นคราวใดก็ตามคนไต่ตำและคนไททรงดำ ต้องทำพิธีเรียกขวัญหรือเสนขวัญ โดยมี “มด” เป็นผู้ทำพิธีทำหน้าที่ต่ออายุและแก้ไขการกระทำต่าง ๆ ที่ผิดแผกเป็นสาเหตุให้เกิดความเจ็บป่วย เมื่อมีคนเจ็บป่วยเรื้อรังในครอบครัวรักษาด้วยหมอยาพื้นเมืองแล้วไม่หาย สามิภรรยาหรือญาติของผู้ป่วยต้องไปหา “มด” หา “หมอ” มาทำพิธีเสกเป่าเยียวยาแก้ไข ถ้ายังไม่หายเลาเบาบางอีกก็ต้องขอร้องมดให้รักษาด้วยการขับมดและเสี่ยงทายด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ทราบสาเหตุของการเจ็บป่วยหากถูกผีกระชกก็ต้องทำพิธีเลี้ยงผีแก้ไขอาการเจ็บป่วยโดยทำพิธี “เสนเคราะห์” ...”

(Ketthet, 2011, p. 135)

นอกจากนี้ยังพบว่าภาระแรงงานของคนไต่ตำหรือไททรงดำยังมีพิธีกรรมที่เฉพาะของกลุ่มตนเอง มีการเตรียมขบวนขึ้นหมาก สิ้นสอดตามที่ตกลงกันได้เพื่อมอบให้กับเจ้าสาวหรือพ่อแม่ของเจ้าสาว รวมถึงพิธีกรรมการสู่ขวัญบ่าวสาว พิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ และพิธีมอบเป็นเสียบผมให้กับเจ้าสาว เพราะเป็นเสียบผมแสดงสถานะระหว่างหญิงที่แต่งงานแล้วกับหญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน ดังตัวอย่าง

“...เมื่อถึงวันทำพิธี ฝ่ายชายพร้อมญาติพี่น้องต้องจัดขบวนหน้าข้าวของ มีเงินทองตามที่ตกลงกันได้ แหวน กำไลมือ สร้อยข้อมือ ต่างหู ปิ่นเงิน ข้าวเปลือก ไก่ จำนวน 8 ตัว หมู 1 ตัว เหล้าอีกจำนวนหนึ่ง ถ้าเป็น “คนมั่งคั่ง” ก็อาจจัดข้าวของไปให้มากกว่าจำนวนที่ตกลงกันได้ก็ได้และต้องมอบข้าวของโดยเฉพาะทองคำให้เจ้าสาวมอบเงินพิเศษอีกจำนวนหนึ่งสำหรับพ่อตาแม่นายเพื่อใช้ทำกิจกรรมจำเป็นบางเรื่อง เช่น ซ่อมแซมตกแต่งบ้านเรือนจำเป็นจ่ายซื้อข้าวของเครื่องใช้ใหม่ เป็นต้น เมื่อได้ทำพิธีเรียกขวัญ (สู่ขวัญ) รับขวัญ เช่นผีบรรพชนทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายแล้ว ฝ่ายชาย (ผู้บ่าว) จะต้องมอบเป็นเสียบผมทำด้วยเงินแท้ให้ฝ่ายหญิงไว้เสียบขัด “มวยผม” หลังจากการ “หรีดเกล้า” แล้ว ปิ่น ถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างหญิงแต่งงานแล้วกับหญิงที่ยังไม่แต่งงานและถือเป็นบทบาทหน้าที่ฝ่ายมารดาเจ้าบ่าวต้องจัดเตรียม “ปิ่น” ไว้แต่เนิ่น ๆ ...”

(Ketthet, 2011, pp. 92-93)

จากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ พบการนำเสนอเนื้อหาสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเด็นสำคัญคือด้านการสร้างที่อยู่อาศัย ด้านความเชื่อแยกเป็นความเชื่อเรื่องเทวดา ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องขวัญ และความเชื่อเรื่องกรรม และด้านพิธีกรรม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาในสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ พบลักษณะของการนำเสนอ ด้านเนื้อหา คือ การสร้างที่อยู่อาศัย ความเชื่อ และพิธีกรรม สรุปผลได้ดังนี้

1. ด้านการสร้างที่อยู่อาศัย คนกลุ่มชาติพันธุ์ไทจะสร้างบ้านเป็นบ้านไม้หลังใหญ่ ยกพื้นสูง ด้านบนเป็นพื้นที่โล่ง ด้านข้างของบ้านมีระเบียงไว้นั่งรับลมหรือทำกิจกรรมอื่น นิยมปลูกสร้างบ้านหรือตั้งหมู่บ้านชุมชนใกล้แหล่งน้ำ วัตถุประสงค์การเพาะปลูกเพื่อใช้ในการทำการเกษตรทำนา ทำไร่ ทำสวน
2. ด้านความเชื่อในงานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ พบความเชื่อในลักษณะต่าง ๆ คือ ความเชื่อเรื่องเทวดา หมายถึงผู้มีอำนาจ มีอิทธิฤทธิ์ในการดลบันดาลผลดีต่าง ๆ ช่วยมนุษย์ตามที่ต้องการ ความเชื่อเรื่องผี หมายถึงวิญญาณของคนเสียชีวิตไปแล้วที่ยังมีความเกี่ยวข้องกับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ในลักษณะต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องผีบรรพชนคือญาติที่ตายไปแล้วที่ยังมีความผูกพันและยังมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกัน ความเชื่อเรื่องขวัญ หมายถึงสิ่งที่เป็นเหมือนจิตวิญญาณของมนุษย์ที่ต้องได้รับการดูแลและให้ความสำคัญ และความเชื่อเรื่องกรรม หมายถึงความเชื่อที่เกิดจากอิทธิพลของศาสนาพุทธาเมื่อมนุษย์ตายไปแล้วจะได้ไปสู่ภพภูมิใดขึ้นอยู่กับการทำมาชวาของแต่ละคน
3. ด้านพิธีกรรมในงานเขียนสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ พบวิถีชีวิตด้านพิธีกรรม คือ พิธีกรรมการขบถซึ่งเป็นพิธีกรรมของหมอในการเสวยทายหรือวินิจฉัยก่อนทำการรักษาอาการเจ็บป่วย พิธีกรรมในการสู่ขวัญสำหรับคนที่ไม่สบายหรือสาเหตุอื่น ๆ และพิธีกรรมในการแต่งงานสำหรับหนุ่มสาว

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในสารคดีกลุ่มชาติพันธุ์ไทของบุญยงค์ เกศเทศ พบว่าวิถีชีวิตของคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีอัตลักษณ์ของตนเองชัดเจนในด้านต่าง ๆ เช่นในด้านการสร้างที่อยู่อาศัยที่นิยมปลูกบ้านไม้หลังใหญ่ยกพื้นสูงอาจจะเพราะแต่ละครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดใหญ่อาศัยอยู่ด้วยกันหลายชั่วอายุคน ทั้งพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย รวมทั้งลูกหลาน การเลือกภูมิประเทศในการตั้งหมู่บ้านก็พิจารณาจากพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำพร้อมเพราะทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ ทำนา ทำไร่ ปลูกพืช เป็นต้น แหล่งน้ำจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการใช้อุปโภคและบริโภคแม้กระทั่งปัจจุบันคนกลุ่มชาติพันธุ์ไททุกกลุ่มทั้งที่อาศัยอยู่ที่ประเทศไทย ลาว เวียดนาม จีน หรือเมียนมา ยังยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ การดำเนินชีวิตที่ผูกติดกับความเชื่อเป็นวิถีที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาหลายชั่วอายุคนแม้ ณ ปัจจุบันก็ยังคงมีถิ่นฐานไว้อย่างเคร่งครัดและศักดิ์สิทธิ์ทั้งในด้านความเชื่อเรื่องเทวดา ผี ขวัญ และผลของกรรม ซึ่งความเชื่อดังกล่าวกลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เพราะคติความเชื่อดังกล่าวยังคงได้รับการสืบทอดและประพฤติปฏิบัติโดยคนรุ่นหลังมิได้เลือนหายไปตามยุคสมัยที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนมากกว่าในอดีตโดยมีอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่คนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นสิ่งเชื่อมโยงความเชื่อดังกล่าวให้ปลูกฝังอยู่ตลอดมาและพิธีกรรมก็ยังมียุติพล

อย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งในพิธีกรรมเกี่ยวกับการสู่ขวัญ การเรียกขวัญ หรือ การแต่งงาน เป็นต้น จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความรักและความผูกพันในเชื้อชาติ เครือญาติ และความเชื่อดั้งเดิมของตนเองและสืบทอดไปยังคนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดีโดยมีวิถีชีวิตและ พิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์วิถีนั้นไว้อย่างมั่นคง

References

- Bamrungrathai, W. (2002). *Documentaries: Writing Techniques and Critical Approaches*. Bangkok: Suwiriya San.
- Hunprakarn, W. (2002). *An Analysis of Theerapap Lohitkul's Documentaries* (Master's thesis). Srinakharinwirot University.
- Ketthet, B. (2003). *Along the Lohit River: The Life of Tai Kamti*. Bangkok: Mae Khampang.
- Ketthet, B. (2005a). *Dawn over Shan Skies: Tales of the Tai*. Bangkok: Lakphim.
- Ketthet, B. (2005b). *Hundreds of Mountains: Tai Tribes in Vietnam*. Bangkok: Lakphim.
- Ketthet, B. (2005c). *Tai People in the Indian Subcontinent*. Bangkok: Lakphim.
- Ketthet, B. (2006). *Tai Kham Khong*. Bangkok: Lakphim.
- Ketthet, B. (2011). "Tai Dam" of Muang Thaeng: "Song Dam" from Nong Haet to Nong Prong. Bangkok: Inthanin.
- Ketthet, B. (2013). *Destination at Chong Kham*. Maha Sarakham: Kakayia Publishing.
- Ketthet, B. (2014). *The Land of Tai People*. Maha Sarakham: Kakayia Publishing.
- Ketthet, B. (2019). *The Roots of Ethnic Groups in Siam*. Bangkok: Inthanin.

- Lohitkul, T. (2009). **Before It Becomes a Documentary** (5th ed.). Bangkok: Aan Aow Reuang Publishing.
- Nimmanheminda, P. & Jiranakhon, Y. (2017). **Tai Folk Beliefs in Rice Culture**. Bangkok: Thai Studies Institute, Chulalongkorn University.
- Nukulkiij, S. (2000). **Contemporary Thai Literature** (4th ed.). Bangkok: S.R. Printing.
- Phaebamrung, B. (1999). **An Analysis of Pramote Tadsanasuwan's Travel Documentaries** (Master's thesis).Thaksin University.
- Sangkhaphanthanon, T. (2005). **Practical Documentary Writing**. Maha Sarakham: Mahasarakham University Press.
- Udom, M. (2003). **An Analysis of Charlie lamkrasin's Documentaries**. Independent study (Master's thesis). Mahasarakham University.

